

De droom van volledige werkgelegenheid

Auteur(s):

Butter, F.A.G. den

De auteur is hoogleraar Algemene Economie aan de Vrije Universiteit Amsterdam en tot 1 juli directielid van het Tinbergen Instituut.

Verschenen in:

ESB, 81e jaargang, nr. 4061, pagina 512, 5 juni 1996

Rubriek:

Boekbespreking

Trefwoord(en):

boekbesprekingen, economische, orde

*De Britse econoom Meade schildert in *Full employment regained?*¹ hoe beleid met oog voor de macro-economische samenhangen een betere wereld naderbij brengt.*

In de archipel van economische dromen ligt naast Utopia het eiland Agathotopia. Utopia is een staat van volledige volmaaktheid en daarom een onbereikbaar ideaal. In Agathotopia is het leven daarentegen niet volmaakt maar wel goed, zodat de economische orde van dit eiland een spiegel biedt voor de inrichting van onze eigen maatschappij. Het is dit Agathotopische droombeeld dat Meade ter lering, en ook wel een beetje ter vermaak, voor ons oproept in zijn laatste, pamfletachtig boekwerkje *Full employment regained?*

Zoals Robert M. Solow in zijn voorwoord in dit boekje schrijft, speelde James Meade al mee in het economentheater in de dagen dat Pigou en Keynes in een hardvochtige, intellectuele strijd verwickeld waren over de toekomst van de economische wetenschap, en waarschijnlijk ook over de toekomst van de economie zelf. Tegen deze achtergrond is het interessant om te vernemen welke maatschappij-inrichting Meade, die in 1977 de Nobelprijs voor de Economie heeft gekregen en in december 1995 op 88-jarige leeftijd is overleden, aan het eind van zijn leven voor ogen stond².

De weg naar Agathotopia

De weg die Meade ons wijst naar een Agathotopische economie is eerder impressionistisch dan realistisch geschilderd. Hij acht een uitgebreid pakket aan hervormingen en beleidsmaatregelen nodig om de vurig gewenste economische voorwaarden voor het goede leven - een aanvaardbaar niveau van werkgelegenheid en inflatie, een goede verdeling van de beschikbare middelen tussen investeringen en consumptie en een redelijke personele inkomens- en vermogensverdeling - te realiseren. Zelfs in het zeer vereenvoudigde macro-economische denkkader, dat in dit boek wordt gepresenteerd, zijn er, aldus Meade, niet minder dan 21 specifieke economische grootheden en regels waarop het beleid zich dient te richten. Natuurlijk beseft Meade dat het niet mogelijk is al deze veranderingen en regels tegelijkertijd en op stel en sprong in te voeren: "... the exact package of reforms suggested in this book as being necessary to achieve and maintain full employment is, as it were, an unrealistic dream from fairyland". Maar ook al zal het hele pakket voorgestelde maatregelen nooit in zijn totaliteit kunnen worden verwezenlijkt, dat neemt niet weg dat het nuttig is om het economisch discours over deze maatregelen aan te zwengelen.

Het zou te ver voeren om hier alle onderdelen van Meade's pakket van hervormingsmaatregelen te bespreken. Slechts een viertal van de belangrijkste, maar ook meest controversiële maatregelen zij genoemd. Het zijn:

1. het stellen van een streefgetal voor het nominale inkomen ('nominal income targeting');
2. emissies van arbeidsaandelen door bedrijven ('labour-capital partnerships');
3. een nationaal aandelenfonds ('topsy turvy nationalisation') en
4. een volledige herziening van het belastingstelsel met een soort negatieve inkomstenbelasting of basisinkomen.

De meeste van deze voorstellen zijn overigens niet nieuw, maar zijn al eerder, zij het minder in onderlinge samenhang, door Meade besproken³.

Streefgetal voor het nominale inkomen

Over de merites van het stellen van een doelwaarde voor het nominale inkomen (nominal income targeting) is in de literatuur reeds uitvoerig gedebatteerd. De idee is om het macro-economische beleid niet te richten op vaste geldgroeieregels, maar om via het beleid een voorafgesproken niveau van het nominale nationale inkomen te bewerkstelligen. Dit impliceert dat bij tegenzittende conjunctuur (lage reële groei) de inflatie zal oplopen, en omgekeerd: bij een hoge reële inkomensgroei de inflatie laag moet blijven. Dit voorstel is o.m. door Meade gedaan bij zijn aanvaarding van de Nobelprijs.

Voordeel van zo'n beleid zou zijn, dat het de beste demping van conjuncturele schokken oplevert. Bean heeft aangetoond dat dat inderdaad zo is, in de context van een specifiek model van aanbodgedrag en onder vrij plausible veronderstellingen over het arbeidsaanbod. Zo'n beleid zou dan beter voldoen dan een stabilisatiebeleid met vaste geldgroeiregels⁴. Argy heeft vervolgens laten zien dat deze theoretische analyse van 'nominal income targeting' te gestileerd is en het oordeel al te zeer ten gunste van deze beleidsregel laat doorslaan. Theoretische modellen met meer realistische veronderstellingen en econometrische simulaties relativeren de superioriteit van een dergelijke vorm van stabilisatiebeleid⁵.

Arbeidsaandelen

Een tweede voorstel van Meade betreft het uitgeven van arbeidsaandelen. Dit is Meade's variant op de Japanse gewoonte om een belangrijk deel van de arbeidsvergoeding uit te keren in de vorm van een jaarlijkse bonus die aan de winst of de omzet gerelateerd is. Meade stelt voor om aan iedere werknemer in een bedrijf een arbeidsaandeel te geven, waarover precies hetzelfde dividend wordt betaald als over een gewoon aandeel van de kapitaalverschaffers. Het belangrijke gevolg is, aldus Meade, dat de winst in gelijke mate toevloeit aan de verschaffers van de productiefactor arbeid als aan de kapitaalverschaffers. De bedrijfsleiding vertegenwoordigt nu dus zowel de belangen van de kapitaalverstrekkers als van de werknemers. Vandaar de term 'labour-capital partnership'.

Nationalisatie?

Een derde voorstel van Meade is 'topsy turvey nationalisation'. Dit houdt in dat de overheid een nationale aandelenportefeuille aanhoudt. Doel hiervan is niet, zoals bij 'echte' nationalisatie, dat de overheid het management van de bedrijven controleert; een deel van de aandelen blijft immers in handen van kapitaalverschaffers en werknemers (arbeidsaandelen). Het doel is meer macro-economisch van aard: Meade vindt dat het begrotingsbeleid een overschot op dient te leveren, en dat dit overschot moet worden belegd in een nationale aandelenportefeuille. De naar Agathotopische inzichten ingerichte maatschappij zal dan overigens glansrijk voldoen aan de Maastrichtse norm voor de schuldquote.

Herziening van belastingen

Een vierde voorstel, of eigenlijk een groep van voorstellen, betreft een volledige herziening van het belastingstelsel. Het bestaande systeem van inkomstenbelasting dient daarbij vervangen te worden door een algemene belasting op uitgaven. Het impliceert dat besparingen niet, maar ontsparingen wel worden belast. Deze vorm van uitgavenbelasting maakt het makkelijker en aantrekkelijker voor mensen met een smalle beurs en weinig vermogen om meer te sparen en zo hun bezit te vergroten. De uitgavenbelasting wordt gekoppeld aan een systeem van negatieve inkomstenbelasting of basisinkomen, dat een vrij gecompliceerd karakter heeft en in vergelijking tot de andere schetsmatige voorstellen in het boekje van Meade nogal gedetailleerd is uitgewerkt. Zo dient alle persoonlijke belastingaftrek te worden afgeschaft en dient iedereen ter compensatie van het basisinkomen tot een bepaald inkomensniveau een 'withdrawal surcharge' (heffing) van twee pond voor iedere drie verdiende ponden te betalen. Het basisinkomen ligt daarmee tussen het systeem van de sociale zekerheid waar de eigen inkomsten volledig van de uitkering worden afgetrokken en het systeem waarbij eigen inkomsten in het geheel geen korting plaatsvindt op de uitkering.

Een actueel onderdeel van het belastingplan van Meade is ook nog de invoering van een soort milieubelasting ('a tax disincentive of anti-social forms of production'). Het betreft een belasting op alle 'vervuilende' activiteiten in de breedste zin van het woord, waarbij er sprake is van negatieve externe effecten die niet in de prijs tot uitdrukking komen.

Het primaat van de macro-economie

Het kernthema in het boekje van Meade is dat de macro-economische samenhangen niet veronachtzaamd mogen worden bij de analyse van beleidsplannen voor de terugkeer naar een situatie van vrijwel volledige werkgelegenheid. Het gaat daarbij om macro-economische samenhangen in de Keynesiaanse traditie waarbij naast de verwerving van inkomen ook de besteding en (her)verdeling van inkomen in de economische kringloop centraal staan. Overheidsinterventie is in deze gedachtengang essentieel. Hiermee reageert hij op het aanbod-georiënteerde beleid in het Verenigd Koninkrijk, waar het zicht op deze samenhangen door een eenzijdige visie nogal eens in de verdrukking dreigde te geraken. Voor ons land geldt dit, hopelijk, minder. Daarentegen zijn de Nederlandse economen, als telgen van Tinbergen, juist geïnteresseerd in de kwantificering van de effecten van een complex pakket van maatregelen, zoals Meade dat in zijn boekje presenteert. Zou Meade een Nederlandse Nobelprijswinnaar zijn geweest, dan was allang het verzoek uitgegaan naar het Centraal Planbureau om zijn pakket met behulp van het MIMIC-model door te rekenen. Het zou heel wat zweetdruppeltjes hebben betekend voor de rekenmeesters van het CPB om alle voorstellen in termen van het model te vertalen. Maar vermoedelijk zou de uiteindelijke uitkomst niet tot een algehele consensus hebben geleid om het beleid in Agathotopische richting om te buigen. Nederland is dan ook geen eiland dat in de buurt van Utopia ligt, maar een open economie op het Europese continent, die het Rijnlandse (overleg-)model omarmt

1 J.E. Meade, *Full Employment Regained? An Agathotopian Dream*, University of Cambridge, Department of Applied Economics Occasional Paper 61, Cambridge University Press, 1995.

2 Zie *The Economist*, 6 januari 1996, blz. 80, voor een korte levensbeschrijving van Meade.

3 Bijvoorbeeld in J.E. Meade, *Liberty, equality and efficiency*, MacMillan Press, Basingstoke/Londen, 1993.

4 Ch.R. Bean, Targetting nominal income: an appraisal, *The Economic Journal*, december 1983, blz. 806-819.

5 V. Argy, *Nominal income targeting: a critical evaluation*, IMF Working paper, WP/91/92, oktober 1991; zie ook M.D. Bradley en D.W. Jansen, The optimality of nominal income targeting when wages are indexed to price, *Southern Economic Journal*, 1989, blz. 13-23; en D.W. Jansen en S.G. Kim, Targetting nominal income: further results, *Southern Economic Journal*, 1993, blz. 385-393.

